

Everest pred 40 leti in danes

Marko Štremfelj

Dve leti pred odpravo sem izvedel, da sem izbran v moštvo. Začele so se priprave, ki so bile zelo temeljite. V Ljubljano sem hodil na sestanke in obiskoval ure angleščine, na katerih nas je gospod Čop pripravljaj na komuniciranje z nosači in šerpami. Hodili smo na testiranja, cepljenja, zdravniške preglede, tekali po hribih okrog doma in plezali, plezali in plezali. Zame je bilo vse novo, predvsem pa so bili novi ljudje, s katerimi bomo skupaj delali na hribu. Nekatere sem poznal s hribov, kjer smo se srečevali na poteh in ob večerih, ki smo jih preživljali v planinskih kočah, preden smo se zjutraj raztepli po stenah v dolini. Kar naenkrat sem se lahko pogovarjal z legendami slovenskega alpinizma, ki si jih do tedaj še ogovoriti nisem upal, zdaj pa smo skupaj načrtovali in sanjali vzpon na najvišjo goro sveta.

Sivo dopoldne je, zunaj dežuje in tudi naš pes ne pomoli nosu iz svoje kočice. Sedim za mizo in se borim z vsebino *zašpehanili* skript pred sabo. Zvonec vsiljivo prekine šumenje dežja. Dobrodošla prekinitve dolgočasnega dela. Odprem vrata in debelo pogledam Nejca, ki stoji pred vrati. Dežne kaplje mu polzijo po obrazu, voda mu je sprijela lase v nekakšne nakodrane drede, anorak se neprijetno lepi na mokro trenirko. Že ob tem pogledu imam občutek, da so moje nogavice mokre. Nejc se široko zasmije in oči se mu podjetno zabliskajo:

»Hej, Mk, greva na Jošta!« Debelo ga pogledam.

»Ne hecaj se, poglej, kako dežuje!« Njegov nasmeh postane samo še širši.

»Ti ne veš, kako velik hrib je Everest. Trenirati je treba, če hočemo nanj!« Kislo se nasmehnem, saj je

Viki Grošelj v steni Lho La. "Distančniki" (na sliki) so Pollakov izum. Foto: Stane Klemenc

*Kranjska trojka pred odhodom z Lho La proti vrhu, ki jih pozdravlja z belo zastavo.
Foto: Tone Škarja*

zabrenkal na struno, katere zvok mi takoj pride do živega. Pogledam na lužo, ki se od njega širi po suhem pasu pod nadstreškom. Občutek imam, da se je pes stisnil še globlje v kočo, kot bi hotel reči, da v ta dež pa že ne gre. Globoko zavzdihnem.

»Počakaj, samo trenirko oblečem, saj vem, da ne boš odnehal, dokler ne bom tudi jaz moker.« Zdi se mi, da se je njegov nasmeh razširil. Deset minut pozneje sem moker kot Nejc in luža v copatih me ne moti več. Vlaga je samoumevna, gibanje me lepo greje, kmalu mi je vroče. Spotoma mi Nejc pripoveduje o strmi steni do sedla Lho La, ki so jo preplezali na raziskovalni odpravi, o neskončnih vesinah do Zahodne rame in črni vršni piramidi. Bolečina v preponi me opozarja, da zanemarjam dihanje. Nekaj globokih vdihov in izdihov mi pomaga. Trmasto sledim Nejcu po razmočeni blatni stezi navzgor in mislim na veliko goro, medtem ko me z drevesnih krošenj bombardirajo debele kaplje. Mogoče je Everest res velik, ampak nanj bomo šli pripravljeni.

Prve občutke povezanosti v ekipo sem dobil med pakiranjem hrane in opreme v podzemnih prostorih Kliničnega centra v Ljubljani. Skupaj smo preživljali popoldneve in večere, preden smo se z zadnjimi

avtobusi iz Ljubljane odpeljali po domovih. Med pakiranjem smo se seveda veliko pogovarjali o hribu, ki nas čaka daleč tam na vrhu sveta. Vedno bolj domač nam je postajal, čeprav nas ga je večina poznala le iz knjig, alpinističnih revij in pripovedovanja tistih, ki so bili leto prej na raziskovalni odpravi. Postavljali in dopolnjevali smo višinske in bazne šotore, pazili, da ni manjkal noben delček, in se nehote naučili postaviti šotor hitro, skoraj zaprtih oči. Tu je bila kovnica ene najboljših in najbolj homogenih ekip, v katerih sem imel priložnost delati v svojem življenju. Na dan odhoda smo bili že dobri znanci. Vsak od nas je bil trdno odločen priti na vrh, a vendar pripravljen narediti vse, da ga bo vsaj eden dosegel. Pomerjali smo popolnoma novo obleko in čevlje, ki so jih za nas napravila najboljša podjetja v državi. Prepričani smo bili, da imamo odlično opremo, vedeli smo, da smo dobri, in jezdili val prepričanja, da ni stvari, ki bi nas lahko zadržala na poti proti vrhu. V sode so romali kilometri vrvi, šopi klinov in lestev, ki jih bomo potrebovali za nadelavo poti na sedlo. Z vsakim zaprtim tovorom je raslo naše prepričanje v uspeh.

Prvi dnevi v Katmanduju so bili moj prvi stik z deželo na vrhu sveta. V nosnice sem zajemal neznane

vonjave, si ogledoval tempelje, okušal hrano, ki je bila tako drugačna od tiste doma, in kolesaril na dolge izlete po mestu in okolici. Potem pa smo vsi skupaj naenkrat postali nestrpni. Kar naenkrat sem se zavedel belih gora na obzorju. Hrib nas čaka, mi pa postopamo po mestu. Vedno bolj napeti smo postajali, kot tetiva na do konca napetem loku. Nestrpno smo čakali začetek tega, kar nas je pripeljalo sem. Dolge večere pred spanjem smo se pogovarjali o tem, kaj smo do zdaj doživeli. Pogovor o hribu je postal nekakšen tabu, saj bi nas sicer verjetno kar razneslo od neučakanosti.

Potem pa se je kar naenkrat začelo dogajati s polno paro. Kolona tovornjakov je pripeljala našo opremo. Kot mravlje smo se vrgli nanjo, jo preverjali in razporejali v vrstni red, v katerem bo potovala proti hribu. Malo pozneje sem kot član predhodnice pomagal izbrati trideset tovorov s šotori za bazni tabor in čez tri dni izstopil iz helikopterja v Lukli ter se zagledal v prve himalajske orjake.

Naslednjih štirinajst dni sem vpijal lepote Himalaje in se boril z glavobolom, ki je bil posledica hitrega vzpona. Nosnice sem imel polne prebujajoče se pomladi, vonja po dimu in kariju. Okušal sem čaj z mlekom,

se od Dada učil angleščine, od nosačev pa prvih nepalskih besed. Za hrano in nosače je skrbel Temba, tako da posebnega dela nismo imeli. Skupaj z nosači smo postali prava majhna družina, skupaj posedali na razglednikih in ob ognju v mrzlih večerih. Teka nisem imel in vsak obrok je bil zame prava muka. Glavobol je bil moj stalni spremljevalec. Nenehno sem se spraševal, ali se bo moj organizem sploh kdaj privadil na višino. Andrej me je sicer tolažil, da to mine, pa ne vem, ali sem mu verjel.

Pred nami se je odprla južna stena Lotseja, izza katere je pogledovala temačna vršna piramida Everesta. Jutra so bila mrzla in šele čez dan se je nekoliko pogrelo. Kljub težavam z višino so me visoke gore okrog nas neustavljivo privlačile. V elegantnih stenah okoliških gora sem povsem refleksno vlek delami namišljene črte, po katerih bi se dalo splezati na vrh. Vedno globlje med gore nas je vodila dolina, dokler je dokončno niso zaprli Pumori, Lingtren Peak, Khumbutse, Everest in Pumori.

Za Gorak šepom smo stopili na ledenik Khumbu, veliko reko kamenja, po katerem je vijugala komaj zaznavna steza. Med kamni so se kmalu pojavili ledeni stolpi in modra jezerca. Pod nogami je klokotala

*Everest z JZ, levo
spredaj Zahodna
rama
Foto: Aleksander
Gospič*

voda, jaki s svojimi tovari so elegantno sledili nosačem. Pod ledenim slapom smo našli kamnite ostanke baznega tabora zadnje odprave, sicer pa tam še ni bilo žive duše. Naša naloga je bila pravzaprav zasesti najboljši prostor za bazni tabor še pred prihodom avstrijske odprave na Lotse, s katero smo si med odpravo delili prostor na nepalski strani Everesta. Takrat je namreč še veljalo pravilo, da lahko ob istem času na osemtisočake pleza le ena odprava.

Popoldne je večina nosačev odšla, v taboru nas je ostalo le pet, Temba in njegov pomočnik, mogoče še kdo od nosačev. Nad nami se je dvigal ledeni slap in strma pobočja Zahodne rame Everesta, vrha iz baze sploh ni bilo mogoče videti. Majhni kot mušice smo se stiskali v svojih šotorih, prekriti z odejo teme in nešteti zvezd. Samo kloktanje vode, zamolklo pokanje ledenika pod nami in plahutanje šotorskega platna so kalili nočni mir. Moj glavobol je bil neznosen, prve noči sem bolj malo spal in veliko premišljeval, o sebi, svojih bližnjih, smislu alpinizma in hribu, pod katerim sem, in na katerega hočem splezati. Dvomljivec v meni se je razrašal in me prepričeval, da ne prenašam višine in da bom vesel, če bom sploh lahko ostal v bazi.

Komaj sem pričakal nov dan. Jutro je bilo mrzlo, na spalni vreči se je pred usti nabiral srež in verjetno sem ravno dobro zaspal, ko se je zadruga na šotoru odprla in mi je Temba z zvonkim: »Good morning, sab!« ponudil polno skodelo vročega čaja. Val mrzlega, kot nož ostrega zraka je zalil šotor. Vroča tekočina mi je pogrela nemiren želodec, po vrhovih nad nami se je plazilo sonce. Krasen dan se je naredil in tudi slabo počutje ni moglo zadušiti silnega veselja nad tem, da sem tu, da je noč za mano in da se bom lahko lotil dela.

Naslednji dnevi so minili v postavljanju ploščadi za šotore in sestavljanju kamnitih zidov za jedilnico in kuhinjo, kar pomeni nenehno dvigovanje in prenašanje kamenja. Kadar koli sem se sklonil po kamen, sem imel občutek, da se mi bodo možgani zlili iz glave. Bolečina je bila moj stalni spremljevalec, a sem jo podnevi laže prenašal. Močan veter nam je delal težave pri postavljanju velikih baznih šotorov. Preden smo platno spravili na ogrodje, nama ga je vedno vsaj nekajkrat vrgel na tla, in če ga ne bi dobro držala, bi ga odnesel bog vedi kam. Počasi je začel glavobol popuščati, hrana je spet dobila okus in z okusom se je vrnil tek. Dvomljivec v meni je bil poražen, samozavest se je ponovno razrasla.

Druga za drugo so prihajale skupine prijateljev in kolone nosačev z našo opremo. Prišel je Tone in prevzel vajeti v svoje roke. Tone je večje oblikoval skupine, izdeloval urnike, po katerih smo hodili na hrib in nazaj, ter dodeljeval naloge, ki smo jih morali opraviti. Bil je popolna avtoriteta in nikomur ni prišlo na misel, da bi zabavljajl čez njegove odločitve. On je bil tisti, ki je dokončno iz skupine individualistov, kar alpinisti že po naravi smo, oblikoval ekipo, ki je delovala kot dobro namazan stroj. Delali smo vsi, nihče se delu

ni izogibal, vsak večer smo ob večerni radijski zvezi podali poročila o svojem delu. V veliko pomoč Tonetu je bil tudi Tomaž Jamnik, ki je skrbel, da je bila vsa potrebna oprema vedno na mestu, kjer smo jo potrebovali. Podobno kot Tone je tudi naš sirdar Ang Phu obvladoval naše višinske nosače.

Kadar je prišlo do kakšnega spora, ga je znal prav po salomonsko rešiti in še kritični Šrauf, ki je tu in tam porobantil čez mladce, ki ne mislijo dovolj, ko nadelujejo smer, je utihnil, ko je Tone vzel stvar v svoje roke in dal popraviti, kar v resnici ni bilo dobro narejeno, in zanemaril tisto, kar je bilo v kategoriji nepomembnega za varnost in napredovanje na hribu. Vsak od nas je imel poleg plezanja na odpravi tudi svoje zadolžitve in vsakdo se je pošteno trudil, da je to delo dobro opravil.

Začeli smo opremljati pot preko stene na sedlo Lho La. Postavili smo žičnico za opremo in se nad sedlom začeli vzpenjati preko vesin Zahodne rame. Večkrat se spomnim, kako sva z Andrejem napenjala zadnjih dvesto metrov vrvi proti taboru T2. Vreme se je pokvarilo, hrib se je potopil v meglo in začelo je snežiti. Veter se je popolnoma umiril, povsem tiho je postalo. Le snežinke so mehko padale na kapuco anoraka, noge so se z zamolklim zvokom pogrezale v že kar visoko snežno odejo. Nikjer nikogar; samo midva in najino globoko dihanje, vrv, ki se je odvijala s koluta in je ni hotelo biti konec, glasno razbijanje srca v prsih in pridušen strah, da se utegne celo pobočje zdaj zdaj speljati. Korak, zapiči cepin do komolca, enkrat, dvakrat ..., petkrat, potem pa glavo v sneg, da se umiri noro razbijanje srca in je spet dovolj kisika za naslednjih pet korakov v svet, kamor še ni stopila človeška noga.

Tone se je pozneje preselil v tabor na sedlu Lho La, od koder je imel boljši pregled nad napredkom na hribu in kjer je bil bližje dogajanju. Kjer koli na hribu smo bili, smo vedno z velikim zanimanjem čakali na večerna poročila iz taborov in dodelitev nalog za naslednji dan. Mislim, da smo bili takrat najbolje vodeno podjetje v tistem delu sveta. Tudi zaradi Toneta smo se vsi dobro zavedali, da bomo preko Zahodnega grebena prišli na vrh le, če bomo delali drug za drugega. Ni bilo favoritov in jasno je bilo, da bo prvi lahko poskusil z vzponom na vrh tisti, ki bo ob pravem času na pravem mestu. Ko je orkanski veter na grebenu pometel s celotnim krogom ekipe, ko smo se drug za drugim obračali nekje med taborom 4 in mestom, kjer naj bi stal zadnji tabor, smo si vsi želeli samo to, da bi že nekdo splezal na vrh.

Prišla so prva razočaranja. Prvi naskok se je ponesrečil Vikiju in Marjonu, ki sta ozebla sestopala mimo nas v dolino. Potem drugi Romanu in Duletu, ki sta zašla na slepi vrh v grebenu. Na vrsti je bila naša naveza in kar nekako nisem mogel verjeti, da imam nazadnje res priložnost priti na vrh. Ko mi je odpovedal zadnji ventil in ko sem se zavedel, da bom brez kisika Andreja in Nejca samo oviral na poti proti vrhu, sem spoznal, da je pravzaprav najboljše, kar lahko storim,

vrnitev. Bilo mi je hudo, ko sem se po poskusu brez kisika zavedel, da sem prepočasen in da so moji prsti že otrpli od mraza. Sam na pobočju tako blizu, a vendar še tako daleč od vrha sem potočil solze žalosti in besa. Na kamniti polici visoko nad vsemi vrhovi v okolici sem v rojevajočem se dnevu obračunal z izgovori na račun slabih kisikovih ventilov in nizkih temperatur ter se odločil, da je to zadnjič, ko sem o tem premišljeval. Naredil sem tisto, kar sem lahko in kar sem moral storiti. Imel sem svojo priložnost in jo zapravil. Še zadnjič sem pogledal za Nejcem in Andrejem ter se zapodil po hribu navzdol. Nisem se ustavljal do tabora na Lho La. Streljaj pred taborom se je od snežnih lukenj razleglo huronsko vpitje in vedel sem, da sta Andrej in Nejc prišla na vrh. Sedel sem v sneg in solze vesolja so mi napolnile oči. Splezali smo na vrh!

Vse, kar se je pozneje dogajalo na hribu, sem spremljal samo še kot gledalec. Ko sem z Romanom naslednji dan še zadnjič sestopal preko stene na ledenik Khumbu, se nama je pogovor utopično sukal okrog morebitne ponovne priložnosti za vzpon na vrh, a v meni ni bilo več žara, ki me je gnal zadnja dva meseca in nekaj let poprej. Ang Phujeva smrt naslednji dan je pomenila tudi konec odprave. Potrla nas je tako, da smo za nekaj dni popolnoma pozabili, da smo splezali na Mount Everest. Za nami je ostala najdaljša in ena

najtežjih smeri na najvišjo goro sveta, ostali so spomini na najboljšo ekipo, v kateri sem kadar koli delal, in ostala so prijateljstva, ki so se skovala tam gori.

Petindvajset let pozneje sem vodil skupino, s katero smo se povzpeli na Kala Patar, neznaten vršiček v Pumorijski, a kraljevski razglednik na Everest. Pod nami se je na ledeniku kot velika ameba razprostiralo pravo mesto raznobarnih šotorov, dolge gosence plezalcev so se premikale od tabora do tabora. Že kilometre pred baznim taborom so veliki napisi opozarjali, da je vstop v bazni tabor prepovedan. Nobene želje nisem začutil več, da bi šel pogledat mesto, na katerem sem davno nazaj preživel dva tako vtisov polna meseca. To ni bil več Everest, ki sem ga doživel, to plezanje ni več pustolovščina, katere del sem bil.

Nimam namena kritizirati sedanjih vzponov na Everest. Še vedno je najvišja gora na svetu, in ko narava zamahne z repom, se še vedno otrese ljudi, ki bi jo radi »premagali«. Kljub temu da so vrvi pritrjene skoraj od dna do vrha, da je poskrbljeno za maksimalno udobje v bazi in na hribu, da je oprema nekajkrat lažja, se je nanjo treba povzpeti, in že to je dejanje. So pa plezalci oropani tistih prvinskih občutkov samote, majhnosti, nedotaknjenosti in velikega tovarništva, ki smo jih lahko doživljali med plezanjem prvenstvene smeri po Zahodnem grebenu Everesta. ●

*Baza pred odhodom
v dolino
Foto: Stane Klemenc*

